

Sk*lebørn

NR. 2 • APRIL 2025
LANDSORGANISATIONEN
SKOLE OG FORÆLDRE

OPDRAGELSE I FOKUS

Er forældrene
skyld i skolens
krise?

SK*LE
OG
FORÆLDRE

HISTORIETIMEN

FORSTÅ DE TO SYN PÅ BØRN OG FORÆLDRE – OG DEN MULIGE TREDJE VEJ

Da farfar var dreng, skulle børnene bare gøre, hvad de voksne sagde. Siden kom alt til at handle om børnenes behov. *I dag har vi brug for en balance mellem de to børnesyn og tilgangen til opdragelse*, mener eksperter.

Det gamle børnesyn:

"Meget klar rollefordeling mellem skole og forældre"

Det 'gamle børnesyn' skal man ret langt tilbage i historien for at finde i sin rene form: Et relativt hårdt og autoritært børnesyn, hvor børn blev opfattet som små voksne, der skulle tilpasses samfundet gennem streng opdragelse og disciplin. Børn og voksne blev ikke opfattet som ligeværdige, og børns meninger blev ikke i samme grad som nu taget alvorligt, alene fordi de endnu ikke var voksne. Børn skulle bare adlyde de voksne uden spørgsmål, og fysisk afstraffelse blev ofte brugt som en del af opdragelsen. Barndommen blev ikke set som en særlig eller beskyttet periode, og børn blev ikke betragtet som selvstændige individer med egne behov og følelser.

I 1950'erne sker der noget, som også får betydning for børnesynet, forklarer Hanne Knudsen, lektor på Danmarks Pædagogiske Universitet, DPU. Tidligere var skolen optaget af at undervise børn og fortælle forældre, hvordan det gik i form af karakterer. Man anså ikke forældre som nogle, der skulle engagere sig i og havde noget at

tilbyde skolen. Men det begyndte at ændre sig i 1950'erne.

"Der begyndte man at tænke, at forældre godt kan hjælpe skolen. De kan bakke op, hjælpe med lektier og sørge for, at barnet har orden i penalt huset og ikke møder sultent op," fortæller Hanne Knudsen.

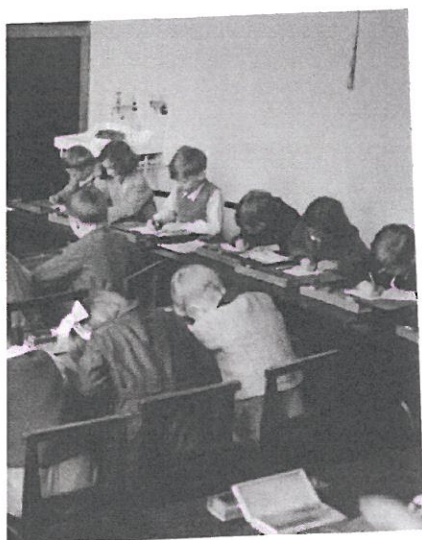
Skolen begyndte så småt at snakke med forældre, holde foredrag om god børneopdragelse og indvi forældre i nye indlæringsmetoder. Samtidig havde man dog stadig en klar rollefordeling mellem skole og forældre, hvor 'skolen ved bedst', forklarer Hanne Knudsen.

"Lærerne var eksperter, og forældre lyttede og bakkede op. Det, man forventede af forældre, kunne stå på en liste med 5-10 punkter," siger hun, herunder møtte og veludhvilede børn.

Det nye børnesyn:

"Forældre skal se alt fra barnets perspektiv"

I 70'erne kom udviklingspsykologien, der bragte en masse ny viden om for eksempel børns udviklingsfaser, psykologiske behov og tilknytning med sig – og en bølge af ekspertviden begyndte at ramme forældrene. Det ændrer synet på forældres betydning for børn og starter et opgør med den traditionelle opdragerrolle.

"Mens det gamle børnesyn var et ydre syn på børn, er det nye børnesyn fokuseret på det indre. Hvordan barnet har det, barnets følelser, ønsker og behov," forklarer Maria Ørskov Akselvoll, sociolog, ph.d. og specialist i familiesociologi.

Børnesynet bliver nu noget, man "vælger" at have, forklarer Rasmus Alenkær.

Det 'nye børnesyn' vinder indpas op igennem

1970'erne samtidig med, at familiepolitikken ændrer sig. Der kommer fokus på familiens rettigheder, idet man indfører barns sygedag og en ny daginstitutionspraksis med fokus på en pædagogik, der udspringer af det nye børnesyns forståelse af tilknytningspsykologien, som understreger vigtigheden af, at børn har stærke emotionelle bånd til deres omsorgspersoner.

"Der sker en masse spændende på børneområdet på det tidspunkt, som er rigtig fint, positivt og meget tiltrængt," siger pædagogisk psykolog og forfatter Rasmus Alenkær.

I 1995 udgiver familieterapeut Jesper Juul bogen

'Dit kompetente barn', som var et opgør med fortidens børneopdragelse og for alvor lancerer det nye børnesyn.

"Det er et meget positivt budskab: Lad være med at udskamme dit barn. Lad være med at skælde det ud og ydmyge det. Forstå dit barn," fortæller Rasmus Alenkær.

I 80'erne og 90'erne sker der samtidig en ændring i den offentlige sektor, fortæller Hanne Knudsen, lektor ved DPU. Man begynder at opfatte borgerne som brugere, der har interesser og relevante input. Man får brugerbestyrelser og tilfredshedsundersøgelser. Også i skolen.

"Når forældre begynder at blive spurgt, så svarer de også og tror, at de har noget at skulle have sagt," siger hun og tilføjer:

"Der begynder vi at få en konfliktfyldt relation mellem skole og hjem. Relationen har altid været konfliktfyldt, men med de både store og uafklarede forventninger, er risikoen for at gå galt af hinanden overhængende. Når formål og roller ikke er afklarede, risikerer mødet mellem forældrene og skolens

”

**Lærerne var eksperter,
og forældre lyttede
og bakkede op."**

Hanne Knudsen, lektor på Danmarks
Pædagogiske Universitet, DPU.

ledere og lærere at blive et felt fuld af skuffelser og bebrejdelser."

Fra omkring årtusindeskiftet er forældrenes ansvar i forhold til deres barns adfærd i skolen blevet så stort, at det er blevet svært for skolen at sætte ord på, hvad man forventer af forældrene. I stedet spørger man: "Hvad synes I selv, jeres ansvar er? Hvordan kan I bidrage til det gode sociale miljø i klassen? Kunne I lave en hyttetur? Og kunne I snakke om relationerne i pigegruppen?" remser Hanne Knudsen op.

"Men når man har inviteret forældre ind til at reflektere over skolen, er det svært at holde dem ude igen," påpeger Hanne Knudsen.

De historiske måder at se forældre på – som opbakkere, brugere og ansvarlige – har alle hver deres udfordringer, men i dag er de lagt oven i hinanden, fortæller Hanne Knudsen. Forældre skal bakke op og blande sig uden om, mens de også spørges og ansvarliggøres.

En anden uregerlig størrelse for skolen bunder i pædagogikken, som også har ændret sig historisk. På den ene side skal forældre sende børn i skole, der er veldisciplinerede, velopdragne, sidder stille og rækker hånden op.

"Det vil skolen gerne have – nogle gange," siger Hanne Knudsen. På den anden side:

"Vil skolen have engagerede børn, der tager ansvar for egen læring, er aktive, nysgerrige og laver projekter," siger hun. Pædagogikken forudsætter meget socialt kompetente børn.

"Det gør, at børn i høj grad selv skal forstå at være fleksible og justere deres adfærd til vekslende situationer," forklarer hun.

I de 30 år, der er gået siden Jesper Juuls bog, er det moderne børnesyn blevet cementeret af influencere, forfattere og debattører.

"Andre har grebet den bold og gjort det til deres ekspertise at vejlede forældre i det nye børnesyn. Det handler om alt det, som forældre skal lade være med at gøre, for ellers er det nærmest som om, at det gamle børnesyn stadig ruller i deres årer," lyder det fra sociolog Maria Ørskov Akselvoll, ph.d. og specialist i familiesociologi.

”

Men skal du præstere alt dét som forælder, skal du hele tiden overvåge og korrigere dig selv. Og det kan være en ret umulig opgave at være på."

Maria Ørskov Akselvoll, ph.d. og specialist i familiesociologi.

Hun peger på, at det i dag ofte er opfattelsen, at hvis ikke forældre gør noget aktivt for at kæmpe imod det gale børnesyn, så griber de automatisk til skældud og udskamning.

"Samtidig handler det nye børnesyn om

en masse ord, som forældre ikke kan sige nej til: Ligeværdighed, anerkendelse, forståelse, nysgerighed og respekt," siger Maria Ørskov Akselvoll. Det handler om, at forældre skal se alt fra barnets perspektiv, ikke den voksnes.

"Men skal du præstere alt dét som forælder, skal du hele tiden overvåge og korrigere dig selv. Og det kan være en ret umulig opgave at være på," siger sociologen.

Den meget sort-hvide opdeling mellem det gamle og moderne børnesyn har gjort det nye børnesyn "indiskutabelt", mener Rasmus Alenkær. Maria Ørskov Akselvoll kalder det en decideret "dyrkelse". Først af 'eksperter', der fortæller forældre, hvad der er det rigtige og det forkerte at gøre i relationen til barnet. Her er skældud, hævet stemme og irettesættelser kommet på fy-listen, påpeger Maria Ørskov Akselvoll. Med det resultat, at mange forældre er blevet mere usikre på sig selv i forsøget på at gøre alt det rigtige og lettere føler, at de fejler i forælderrollen.

"Og dét, tror jeg bestemt ikke, har været Jesper Juuls mening," siger hun.

Den tredje vej – en mellemvej?

"Vi må have nogle grænser tilbage"

I 70'erne kom udviklingspsykologien, der bragte en masse ny viden om for eksempel børns udviklingsfaser, psykologiske behov og tilknytning.

Flere af eksperterne peger på, at det er værd at huske, at det 'nye børnesyn' slet ikke er så nyt mere.

"Det nye børnesyn er blevet gammelt," siger pædagogisk psykolog og forfatter Rasmus Alenkær ligefrem. Og det har med årene fået nogle forvrængninger, mener han.

"Børn har i praksis ofte fået en række rettigheder, som kan være svære at administrere – for børnene selv. Retten til at blive hørt kan godt forveksles med retten til at sige og gøre det, man umiddelbart har lyst til i enhver situation. I samme åndedrag glemmer børnene måske også de andres børns ret til at blive hørt, hvilket jo involverer, at man ikke bare taler – men også lytter. I den optik kan man sige, at det nye børnesyn ikke harmonerer med den 2025-virkelighed, vi er i," påpeger Rasmus Alenkær.

Vi skal dog ikke tilbage til det gamle børnesyn, fastslår eksperterne. Det har vi heldigvis bevæget os væk fra, fastslår børne- og ungepsykolog Marie Tolstrup.

"Der var flere ting, som ikke fungerede. Men nu er vi gået for langt," mener hun og peger på, at børns hjerner slet ikke er udviklet nok til at blive hørt på samme måde som voksne.

Sammen med sociolog Maria Ørskov Akselvoll efterlyser hun et opgør med den skarpe opdeling mellem nyt og gammel og en balance, som de to også har skrevet en kronik om, ligesom de er på vej med en bog.

"Det er ikke et valg mellem det gamle eller det nye. Selvfølgelig har vi ikke brug for den sorte skole, og selvfølgelig er det godt, at vi taler meget med og

lytter til vores børn, men vi har stadig brug for, at børn lærer at tilsidesætte egne behov og gøre ting, de ikke har lyst til. Der er stadig brug for, at vi anerkender vores børn, og der er stadig brug for, at børn hører efter og opfører sig pænt overfor andre," påpeger Maria Ørskov Akselvoll.

I bogen 'Det grænseløse forældreskab' kritiserer hun 'eksperters' anvisninger i det nye børnesyn, og at det har fået lov at udvikle sig til, at vi i dag tager for givet, at alt forældre gør og siger sætter sig i barnet og kan skade dets udvikling og fremtid. Hun mener, at der nu er behov for forældreskab med grænser. Bagsiden af det moderne børnesyn er, at forældre i dag er på et unødvendig kompliceret arbejde. Småbørnsfamilier hører til de mest udsatte for mental mistrivsel.

"Den nye grænseløshed i forældreskabet er ikke godt for os eller vores børn. Så vi må have nogle grænser tilbage. Men det handler ikke om at opfinde noget nyt. Det handler om at finde en bedre balance, så pendulet svinger lidt tilbage. Væk fra, at forældre hele tiden fortælles, at de mangler flere kompetencer, og at de skader deres børn, hvis de hæver stemmen. Væk fra, at forældre hele tiden skal have gode råd. Vi skal dyrke, at vi er gode nok. Den gyldne mellemvej er det bedste for os alle sammen," mener Maria Ørskov Akselvoll.

En mellemvej ser også ud til at være bekræftet af forskningen.

Ifølge Rasmus Alenkær viser studier, at børn, der bliver opdraget autoritært, trives mindre godt. Mens børn, der er opdraget mere laissez faire, oftere optræder i specialpædagogiske sammenhænge på grund af mentale og trivselsmæssige udfordringer. Derfor taler han også om en middelvej.

Men han mener samtidig, at vi ikke kommer uden om skærme og sociale mediers rolle i det moderne børnesyn. Ifølge ham har voksne efterladt børn alene i en digital verden, hvor de bliver endnu mere bestyrket i, at de selv er de vigtigste.

"Du er den vigtigste. Det er dig, der bestemmer. Der er ikke noget rigtigt og forkert. Det skal du selv finde ud af. Og der er i øvrigt ingen hjælp at hente. Den slags kan børn blive forvirrede og måske utrygge af. De har behov for

forældre, der siger: Jeg ved noget om det her. Stol på mig, så skal det nok gå dig godt," siger Rasmus Alenkær.

Han mener desuden, at det er afgørende, at den tredje vej skal give rum til mange flere børnesyn på én gang, end både det gamle og nye børnesyn har gjort. Så forældre frit og uden fordømmelse selv kan vælge, hvad der passer i deres familie.

Maria Ørskov Akselvoll supplerer med et bud-

skab, som hun mener, at forældre hører alt for lidt:

"Generelt har vi verdenshistoriens bedste forældregeneration".

”
Generelt har vi
verdenshistoriens
bedste
forældregeneration.”

Maria Ørskov Akselvoll, ph.d. og
specialist i familiesociologi.

"MISTRIVSEL OPSTÅR, NÅR SKOLENS OG FORÆLDRENE BØRNESYN STØDER SAMMEN"

Skolen er i en historisk krise. Det er blevet en institution, hvor en del børn og lærere mistrives. *En væsentlig årsag er, at skolen har én kultur, mens familien har en anden*, mener skoleforsker og ph.d. i pædagogisk psykologi Helle Rabøl Hansen.

TEKST: LINE FELHOLT ILLUSTRATION: JENZ KOUDAH

Mens de fleste forældre i dag opdrager deres børn efter det nye børnesyn, er skolen baseret på fortiden og efterlyser fortidens forældre, mener Helle Rabøl Hansen.

"Synet på barnet skal ikke være det samme i skolen og derhjemme, men der er blevet for stor afstand. Det reagerer nutidens børnegenation på. De to syn på børn må ikke komme så langt fra hinanden. Det hænger ikke længere sammen for børnene," siger hun.

Efterlyser nyt elevsyn

"Familier opdrager deres børn på akkurat den måde, som de i årtier har fået besked på fra sagkundskaben, nemlig at de skal forstå deres børns behov, de skal sætte egne behov i anden række, de skal give barnet plads til at være en demokratisk medspiller. Så det gør de unge familier," siger Helle Rabøl Hansen.

Men når børnene går ud ad døren, møder de et samfund, hvis børnesyn står mere stille end derhjemme, mener hun. De møder en skole, hvor det ikke kan lade sig gøre at inddrage børn, fordi skolen stadig er indrettet efter spørgsmål-svar-færdigheder, og at børn indordner sig.

"Det går simpelthen ikke. Vi har for dygtige og refleksive børn," siger Helle Rabøl Hansen.

Derfor efterspørger hun, at skolen forandrer sig og får et nyt elevsyn, som svarer til tiden. Hvor elever ikke bare modtager undervisning, men bliver

inddraget på et helt andet plan end "bare gruppearbejde". Eleverne skal være langt mere medskabende, og hun foreslår, at ældre elever underviser i de mindre klasser, at elever møder forskudt af hinanden, at man ikke kun tænker i to lærere, hvis de to alligevel gør, som de plejer, og at man omvendt skal op på tre lærere nogle gange.

Men den form for omlægning af skolen kræver, at ingen får skylden, men at alle bærer ansvaret.

Sammenstød mellem "barnet" og "eleven"

Flere af skoleeksperterne påpeger, at det er problematisk, når skole og hjem har hver sit børnesyn, blandet andet Alexander von Oettingen, dr.pæd. og rektor ved University College Syd. Når skolen er i krise, lyder spørgsmålet: Er det skolen eller forældrene, der bærer ansvaret?

"Det er en konflikt, som er indbygget i den moderne skole. Hvem opdrager? Skolen har sin egen opdragelseslogik, og hjemmet har sin. De to harmonerer ikke én til én med hinanden. I den mekanik bliver det svageste led syndebuk, og det er forældrene," lyder det fra Alexander von Oettingen. Han påpeger, at man forsøger at lave en opdeling, hvor skolen groft sagt er den, der giver børn viden, mens familien står for det sociale.

"Men den opdeling er naiv. For børn får også viden om aftensbordet. Og når skolen formidler noget fagligt,

opdrager den også børn i sociale kompetencer. Den naive dualisme mellem skolens og hjemmets logikker gør, at de støder mod hinanden," mener han.

Man kan også kalde det et sammenstød mellem 'barnet' og 'eleven'.

"Vi har opfundet begrebet elever, fordi vi i udviklingen af den moderne skole har sagt, at det ikke er hele barnet, der går i skole. For det ville være alt for meget for skolen. Det er kun noget af barnet: Eleven. Men der ligger meget forskellige børnesyn bag barnet og eleven," påpeger Alexander von Oettingen.

Her slutter kompleksiteten oveni købet ikke. For mens skolen opererer med et elevsyn, opererer familier med mange forskellige børnesyn.

"Så når mit barn bliver set som elev i skolen, så truer det mig som forælder, for mit barnesyn er mit eget barn," siger Alexander von Oettingen.

Skolens elevlogik er ifølge Alexander von Oettingen groft sagt ligeglåd med, at forældre opdrager deres børn forskelligt. I skolen gælder kun skolens logik.

"Men forældre elsker deres børn, og det er skolen dybest set ligeglåd med. Derfor oplever forældre, at de ikke kan beskytte deres børn i skolen. Det får dem til at følge rigtig meget med i, hvad der sker i skolen. Dét giver nogle kamplinjier," mener han.

1: Du må gerne bestemme

"Der er et hierarki i familier. Der er beslutninger i en familie, som kun kan varetages af voksne mennesker. Det er vigtigt, at man som forælder er sig det ansvar bevidst og giver barnet det frirum, at det ikke behøver at forholde sig til alt. Hverken hvor ferien skal holdes i år, om barnet skal have flyverdragt på eller, om det skal sove. Det skaber tryghed og forudsigelighed for børn, at de voksne beslutter det. Frit valg på alle hylder er ikke godt for nogen."

Børne- og ungepsykolog
Marie Tolstrup.

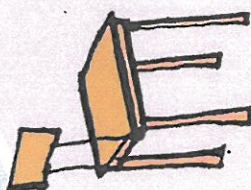
3

budskaber til forældre

1: Tal med hinanden

"Der er behov for samtaler ude blandt de professionelle - lærere og skoleledere - om, hvordan vi skelner mellem rimelige og urimelige forventninger til forældre. For der er nødt til at skabes en forventningsafstemning med forældrene. Men det er skolens ansvar at sige: Det vil vi gerne have forældre til hos os. Lige nu er der døgnåbent på Aula og både lærere og forældre bliver løbet over ende. Så man har brug for at tale om, hvad er rimeligt og ikke rimeligt. Det gør man ikke ved at sige, at forældrene er urimelige. Det ligger lige for. Jeg har hørt mange skoleledere brokke sig over, at forældre kun tænker på deres eget barn. Ja, det skal de jo også. De skal også tænke på fællesskabet men med udgangspunkt i deres eget barn."

Lektor på DPU, Hanne Knudsen.

3

budskaber til skoler

2. Brug skolebestyrelsen

"Skolen har selv inviteret forældre langt ind i skolen, så kan man ikke pludselig blive vred over, at forældre har en mening om gruppesammensætning eller hvordan, man fordeler børn i en classesammenlægning. Udfordringen er, at man har inviteret forældre til at tage ansvar, men hvis man samtidig ikke giver dem indflydelse, bliver hele meget vanskeligt. Det er nemt og gratis at pege fingre af forældre, men pilen må pege på de offentlige institutioner og deres samarbejde med forældre. Skolebestyrelser er et oplagt sted at tage diskussionen om, hvordan vi trækker de her grænser på en fornuftig måde. Der er brug for en nænsom samtale med hinanden om, hvordan vi får det her til at gå op. Med afsæt i, at alle gør det så godt, de kan."

Lektor på DPU, Hanne Knudsen.

2: Du må gerne få spat

"Der er en fortælling om, at barnet tager skade, hvis forældre hæver stemmen én gang, fordi de til sidst får spat af at have talt pænt i 20 minutter, og barnet stadig ikke gør, som man siger. Man skal ikke være sit barns bedste ven. De får bedste venner andre steder, og sådan skal det være."

Børne- og ungepsykolog
Marie Tolstrup.

3: Du skal bare elske

"Forældres ansvar er at elske deres børn ubetinget. Det er det, de skal gøre. Og så skal de gøre det, så godt de kan. Vi skal blive bedre til at huske, at forældre er lige så forskellige som alle andre. De findes i alle mulige typer."

Lektor på DPU, Hanne Knudsen.

3: Invitér til genstart

"Skolerne skal sige til forældrene: Vil I være med til en skolegenstart? Vi behøver ikke vente på politikerne. Skole og forældre kan godt sætte sig sammen i ventetiden, komme i gang og finde ud af sammen, hvad der er forældrenes rolle og skolens rolle i en skolegenstart. Skolerne kan sige til forældrene: Vi har ingen fodspor at gå i. Vil I skabe dem med os? Så kunne det blive et fælles bygningsprojekt. Et håbefuldt projekt. Heldigvis har vi jo fremragende kreative lærere og forældre, der kan gå ind i sådan en proces."

Skoleforsker og ph.d. i pædagogisk psykologi, Helle Rabøl Hansen.